

บูมเบนมุสลิม กับการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ

หากเอ่ยถึงจังหวัดภูเก็ต หรือ “ไข่มุกแห่งอันดามัน” ทั้งคนไทยและชาวต่างชาติ คงทราบแต่เพียงว่าเป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงไปทั่วโลก หลายคนยกย่องว่า ภูเก็ตเป็นสวรรค์เมืองใต้ เพราะมีครบทั้งความสวยงามของทิวทัศน์ หาดทราย น้ำทะเลสีฟ้าใส และเป็นเกาะใหญ่ที่สุดของประเทศไทย

ข่าวจากหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ฉบับวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๐ ผู้ว่าการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ออกมาบอกว่า “ปัจจุบันภูเก็ตมีการเติบโตของนักท่องเที่ยวที่สูงมากขึ้นเป็นลำดับ และในปลายปีนี้จะมีการสร้างห้องพักเพิ่มกว่า ๑,๐๐๐ ห้อง จากเดิมที่มีอยู่กว่า ๓๒,๐๐๐ ห้อง เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ขณะเดียวกันจากการสำรวจนักท่องเที่ยวทั่วโลก เมื่อปลายปี ๕๙ พบว่า ประเทศไทยได้รับเลือกเป็นอันดับ ๑ ด้านการใช้เงินอย่างคุ้มค่าในการท่องเที่ยว และอันดับ ๙ ชายหาดที่สวยงามของโลก ซึ่งก็คือ ภูเก็ต”

ที่สำคัญ เนื้อข่าวยังเปิดเผยถึงกรณีที่นายบิล เกตส์ มหาเศรษฐีอันดับ ๑ ของโลกชาวอเมริกัน สนใจสร้างเกาะที่มนุษย์สร้างขึ้นที่บริเวณนอกชายฝั่ง จ.ภูเก็ต เพื่อให้บรรดามหาเศรษฐีระดับโลกใช้เป็นที่พักผ่อนและสามารถจอดเรือยอร์ชขนาดใหญ่ และนับเป็นการสะท้อน

ให้เห็นถึงความสำเร็จของ ททท. ในการทุ่มงบประมาณ ทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ชายฝั่งอันดามันหลังประสบภัยพิบัติสึนามิ

“ธงชาติ” ที่บ้านบางลา : การต่อสู้อันยาวนานเพื่อปกป้องป่าชายเลน

ท่ามกลางภาพอันงดงามของภูเก็ต สิ่งที่ชาวต่างชาติรับรู้ รวมถึงคนไทยจำนวนไม่น้อยรับทราบ คงเป็นเพราะแรงโฆษณาประชาสัมพันธ์ในด้านการท่องเที่ยวอย่างหนักหน่วง ทำให้ภูเก็ตเป็นเหมือนจังหวัดที่มีแต่ “ความสวยงาม” โดยหน่วยงานของรัฐและเอกชนจำนวนไม่น้อยพยายามซ่อนเร้นและปกปิด “ความจริง” ในอีกด้านหนึ่งของภูเก็ตเอาไว้

ซึ่งจะมีประโยชน์อะไร หากจังหวัดภูเก็ตจะมีแต่ความสวยงามของการท่องเที่ยว แต่ปราศจากซึ่ง “ความจริง” และพยายามปฏิบัติเสถียรต่อผู้ของชุมชนชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในภูเก็ต

ที่บ้านบางลา หมู่ ๘ ต.ป่าคลอก อ.ถลาง จ.ภูเก็ต ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นพี่น้องมุสลิม มีอาชีพประมงพื้นบ้าน และเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ พวกเขาพยายามปกป้องป่าชายเลนเอาไว้ให้ลูกหลาน แต่เท่าที่ผ่านมา สิ่งที่เกิดขึ้นกับพวกเขา คือ การข่มขู่คุกคามและการฟ้องร้องในคดีต่างๆ มากมาย

ป่าชายเลนคลองบางลามีเนื้อที่โดยรวมประมาณ ๑,๒๐๐ ไร่ แบ่งเป็นแปลงเพาะเมล็ดพันธุ์และแม่ไม้ ๕๐๐ ไร่ และแปลงปลูกเสริมอีก ๒๐๐ ไร่ พันธุ์ไม้มีนาชนาด บางชนิดเป็นพันธุ์ที่หายาก ต้องช่วยกันอนุรักษ์ และป่าชายเลนบางลาดมสมบูรณ์ด้วยสัตว์น้ำนานาชนิด เช่น หอยก้น หอยจับแจง หอยกาบ หอยควาย ตลอดจนปูปลาต่างๆ

แต่จากนโยบายการท่องเที่ยวที่พยายามแปรทุกอย่างเป็นการลงทุน ธรรมชาติที่มีอยู่จึงกลายเป็นสิ่งที่ไร้ค่าในสายตาของบรรดานายทุน และธรรมชาติเป็นเพียงสิ่งที่ต้องทำลาย เพื่อก่อสร้างโครงการนานาชนิด

ปัญหาของชาวบ้านบางลาที่ผ่านมาและยังเป็นปัญหาถึงปัจจุบัน คือ นายทุนได้รุกล้ำเข้ามาในเขตสาธารณะของชุมชน ซึ่งที่แห่งนี้ใช้สำหรับเป็นลานกีฬาสำหรับเด็กและเยาวชน ทั้งมีคลองที่ไหลผ่านกั้นกลางระหว่างที่สาธารณะกับที่ของชาวบ้าน โดยมีป่าชายเลนที่เป็นป่าสงวนออกสู่ทะเลอันดามัน ซึ่งชาวบ้านบางลาพยายามต่อสู้กันอย่างเข้มแข็ง และไม่เกรงกลัวอิทธิพลด้วยความรักในถิ่นฐานบ้านเกิดและทรัพยากรธรรมชาติของตน

สำหรับพี่น้องที่บ้านบางลา ป่าชายเลนคือวิถีชีวิต ชาวบ้านช่วยกันดูแลป่าชายเลน ผลัดกันออกเรือตรวจตราไม่ให้ใครมาลักลอบทำลาย ขโมยตัดไม้ โดยชาวบ้านได้รวมตัวกันตั้งกลุ่ม “รวมใจคนรักป่า” เพื่ออนุรักษ์ป่าแห่งนี้มายาวนานหลายสิบปีแล้ว จนได้รับพระราชทานจากสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เมื่อปี ๒๕๔๔

“ธรรมาธิ” ยืนยันได้เป็นอย่างดีว่า ชุมชนบางลาแห่งนี้ คือกลุ่มชาวบ้านซึ่งเป็นพี่น้องมุสลิมได้อุทิศตัวพยายามปกป้องและอนุรักษ์ธรรมชาติอย่างแท้จริง

ซึ่งคงมีน้อยคนนักที่จะรู้ว่า “ธรรมาธิ” ที่ชาวบ้านบางลาได้รับ ไม่เคยมีความหมายในสายตาของบรรดานายทุนทั้งไทยและต่างชาติแม้แต่ผู้น้อย ช้ำยังมีความพยายามรุกล้ำวงเกินธรรมชาติต่อไป โดยไม่สนใจว่าทรัพยากร ธรรมชาติจะเป็นอย่างไร

อรุณ บำรุงนา หรือ “บั้งแถม” ประธานกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลน ชุมชนบ้านบางลา กล่าวว่า “ชุมชนบางลาต่อสู้เพื่อเอาที่ดินกลับมาเป็นของสาธารณะ เราต้องทำสุดความสามารถของชาวบ้าน ที่ผ่านมามีนายทุนพยายามจะเข้ามา

ครอบครองที่ดิน ส่วนเจ้าหน้าที่ก็ไม่ได้ให้ความร่วมมือเท่าไร หน่วยงานภาครัฐ เวลาชาวบ้านไปยื่นข้อเรียกร้องเราไปที่ เขาก็รับที่ มีการนัดกันหลายครั้ง คุณก็บอกว่าไม่รู้ก็คืน ถึงปัจจุบันประมาณ ๑๓ ปีแล้ว ยังไม่จบ บางลารู้โดยลำพังมาโดยตลอด บางครั้งก็มีเพื่อนที่อยู่ในตำบลเดียวกันมาพูดคุยกันว่าเราจะเดินไปแบบไหน อย่างไร”

ในระยะเริ่มแรกของเหตุการณ์ จุดประสงค์อันดับแรกของนายทุนคือบ่อกัก เพราะว่าการเลี้ยงกุ้งกุลาดำกำลังได้รับความนิยม “หลังจากที่ชาวบ้านคัดค้านและไม่เห็น

ด้วยกับฝ่ายนายทุน ได้มีการฟ้องร้องกันหลายคดี ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านก็โดนแจ้งความหาว่าชาวบ้านบุกรุกที่ของเขา ตอนนั้นคดีความก็ยังไม่จบ เดือนสิงหาคม ๒๕๕๐ ก็ต้องไปขึ้นศาลอีกทีหนึ่ง”

บังเหมมกล่าวว่า ถ้าผืนดินที่เป็นกรณีพิพาทในปัจจุบันไม่ได้เป็นของชาวบ้าน ชาวบ้านก็ไม่มีสิทธิ์ที่จะเข้ามาใช้สอย “เพราะเมื่อเป็นของนายทุน นายทุนก็จะเอาไปใช้ประโยชน์ของเขา ไม่ใช่เป็นผลประโยชน์ของชาวบ้าน แต่ถ้าเป็นที่สาธารณะ ทุกคนสามารถเข้ามาใช้ประโยชน์ร่วมกันได้”

บังเหมมบอกว่า “ปัญหาที่เกิดขึ้นมันเกี่ยวกับนโยบายการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นผลทำให้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมดไป และกระทบกับวิถีชีวิตชุมชน ชาวบ้านไม่ได้รับผลประโยชน์จากนโยบายอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เพราะทำกันคนละแบบ อย่างนายทุนมา เขาจะเอาผลประโยชน์ของเขา ไม่ได้สนใจธรรมชาติ เขาคิดแต่โกงเงินเข้ากระเป๋าย่างเดียว ยิ่งชาวบ้านคิดค้าน เขายังเกลียดชาวบ้านมากขึ้นอีก”

ที่ผ่านมา มีหน่วยงานราชการเข้ามาคุยกับชาวบ้านบ้าง แต่เป็นส่วนน้อย ชาวบ้านพยายามรวมกลุ่มและพูดคุยกัน โดยมีคณะกรรมการของชาวบ้าน เพราะชาวบ้านเห็นว่าในอนาคตข้างหน้าจะมีอันตรายและผลกระทบต่างๆ เข้ามากระทบกับชุมชน

“ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นถ้าที่ดินตรงนี้เป็นของนายทุนคือชาวบ้านจะออกไปทำมาหากินไม่ได้เหมือนเดิม ที่ดินถูกปิด ซึ่งคนที่ทำมาหากินทางทะเลมาแต่ดั้งเดิม จะให้เขาไปหากินในตลาดหรือทำงานอื่นๆ ก็ขัดกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน เราเป็นประมงพื้นบ้านมาตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายายยกตัวอย่าง ถ้าน้ำอยู่ในระดับที่วางอวนได้ เขาเข้าไปหาไปวางอวน ตักปู ก็ได้ทุกวัน นี่คือรายได้ของชาวบ้าน แต่ถ้าไม่มีตรงนี้ ก็ทำไม่ได้แล้ว จะไปหากินบ้านอื่นก็ไม่ได้

ยิ่งในเมืองยิ่งแล้วใหญ่ เป็นเรื่องของการแย่งที่อยู่กันอย่างเดียว ไม่ต้องพูดถึงการอนุรักษ์” บังเหมม กล่าวอย่างตรงไปตรงมา

ทุกวันนี้ บังเหมมพยายามให้เยาวชนเข้ามาร่วมปลูกป่า ให้มาสัมผัส และมีส่วนร่วมรับรู้ปัญหาของชุมชน โดยบังเหมมบอกว่า ชาวบ้านบางลางอนุรักษ์ป่าชายเลนหรือผืนดินตรงนี้ไว้ เพื่อเป็นสมบัติของชาติ เป็นสมบัติของลูกหลาน ชาวบ้านออกไปทำมาหากินได้ เป็นเหมือนหม้อข้าวหม้อแกงของผู้คน “ถ้าหม้อข้าวของผู้คนถูกทุบ เราก็คงไม่รู้จะเป็นอย่างไร ซึ่งอาจจะกลายเป็นปัญหาของสังคมในระยะยาว มีคนว่างงานเพิ่มขึ้น เพราะที่ทำมาหากินของเราถูกทำลายหมดแล้ว ถ้ามีที่ดินผืนนี้ อย่างน้อยชาวบ้านพอหากินได้ จะได้มากน้อยแค่ไหนก็อีกเรื่องหนึ่ง ตอนนั้นก็ห่วงเรื่องการสร้างท่าเรือยอร์ช ปัญหาหมันหนักขึ้นทุกวัน เราไม่รู้จะพึ่งใคร เจ้าหน้าที่ที่รับข้อเสนอไปก็เงียบหายไป และมีแต่เรื่องผลประโยชน์เข้ามา”

สำหรับประวัติการอนุรักษ์ป่าชายเลนคลองบางลาง ต้องย้อนไปประมาณปี ๒๕๓๗ ชาวบ้านบางลาง และบ้านบางกา หมู่ ๘ ตำบลป่าคลอก อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต เรียกร้องให้กรมป่าไม้ชี้แนวเขตบริเวณป่าสงวนแห่งชาติที่เป็นป่าชายเลน บริเวณตำบลป่าคลอกให้เป็นพื้นที่แห่งชาติ ทั้งนี้เพราะมีนายทุนเข้าไปบุกรุก และมีการดำเนินคดีกับผู้บุกรุกจนติดคุกมาแล้ว แต่ก็มีผู้บุกรุกรายใหม่อยู่เรื่อยๆ บุกรุกเข้าไปในพื้นที่เดิมเพื่อจะขุดบ่อกุ้ง

ชาวบ้านได้ร้องเรียนไปทางอำเภอถลางให้ดำเนินคดีตามกฎหมายกับผู้บุกรุก แต่ทางอำเภอถลางไม่ได้ดำเนินการใดๆทั้งสิ้น

ป่าชายเลนบ้านบางลาง เป็นแหล่งผลิตปูดำ กะปิ และอาหารทะเลของชุมชน ชาวบ้านต้องการอนุรักษ์ป่าชายเลนไว้ เพราะเป็นที่มาของการดำรงชีพและเป็นเส้นทางออกเพื่อการประมงที่ทำกันมาหลายชั่วอายุคน นอกจากนั้น ก็ขอใช้พื้นที่บริเวณชายหาดจัดทำเป็นที่สาธารณประโยชน์ให้เยาวชนในตำบลป่าคลอกใช้เป็นสนามกีฬาประจำตำบล

การต่อสู้เพื่ออนุรักษ์ป่าชายเลนคลองบางลางดำเนินไป พร้อมกับต้องรับมือกับนายทุนและผู้บุกรุก แต่ชาวบ้านบางลาก็พยายามอนุรักษ์ป่าชายเลนแห่งนี้ไว้ด้วยแรงกายแรงใจร่วมกัน ช่วยกันปลูกป่าทดแทน และคอยออกเรือตรวจตรา ไม่ให้มีการลักลอบตัดไม้ หรือบุกรุกผืนป่าแห่งนี้

ความพยายามของชาวบ้านได้รับผลตอบแทนที่นำภูมิใจ เมื่อปี ๒๕๔๔ สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ

ได้พระราชทานธงรางวัลให้แก่ตัวแทนชาวบ้านบางลา ในฐานะที่ได้ช่วยกันอนุรักษ์ป่าชายเลนเอาไว้ นับเป็นขวัญกำลังใจให้กับชาวบ้านบางลาที่จะอนุรักษ์ป่าชายเลนให้เป็นมรดกแก่ลูกหลานสืบไป

ในช่วงระยะแรกๆ ของการเรียกร้องชาวบ้านบางลาได้ออกใบบอกข่าวและแจกจ่ายไปถึงพี่น้องประชาชนชาวจังหวัดภูเก็ต เพื่อเรียกร้องสิทธิและเพื่อปกป้องผืนป่าให้เป็นผืนป่าสาธารณะ โดยในใบบอกข่าวระบุว่า ปี ๒๕๓๖ ชาวบ้านบางลาได้ปิดถนนประท้วงนายทุนที่เข้ามาบุกรุกป่าชายเลน ซึ่งมีหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบเข้ามาตรวจสอบข้อเท็จจริง แต่เรื่องก็เงียบหายไป

ปี ๒๕๓๗ พี่น้องบางลาได้ทำการประท้วงปิดถนนอีกครั้ง เนื่องจากนายทุนได้เข้ามารังวัดที่ดินป่าชายเลน เพื่อขออนุญาต

๔ กรกฎาคม ๒๕๔๐ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้านประมาณ ๑๐ - ๒๐ คน ถูกฟ้องร้องในข้อหาร่วมกันบุกรุกอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งจากเหตุการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ารัฐ ไม่ว่าจะเป็นกรมป่าไม้ กรมที่ดิน หรือฝ่ายปกครอง ไม่มีความจริงจังในการแก้ไขปัญหา ทั้งที่มีอำนาจและบทบาทหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง ทั้งปล่อยให้ประชาชนในการปฏิบัติหน้าที่ ปล่อยให้ชาวบ้านเป็นผู้จัดการปัญหาอย่างโดดเดี่ยว

สำหรับชาวบ้านบางลา ป่าชายเลนคือสมบัติของคนในชาติ คือสมบัติของส่วนรวม คือผืนป่าสาธารณะประโยชน์ ประชาชนชาวจังหวัดภูเก็ตสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกัน แต่กำลังถูกนายทุนเพียงกลุ่มเดียวอ้างสิทธิในการครอบครอง มันยุติธรรมสำหรับคนทั้งแผ่นดินแล้วหรือ?

ใบบอกข่าวฉบับนั้นระบุว่า “เราสูญเสียทรัพย์สินสมบัติของคนภูเก็ตไปมากแล้ว ชายหาดก็หาด ป่าชายเลนก็แปลงภูเขาที่ลูก ยังไม่รวมที่สาธารณะอื่นๆ ที่ถูกยึดครองโดยนายทุน พวกเราเชื่อมั่นว่าพี่น้องประชาชนชาวภูเก็ตคงไม่ยอมสูญเสียอีกต่อไปแล้ว และคงต้องร่วมสานต่อในการปกป้องผืนป่าให้เป็นผืนป่าสาธารณะของพวกเราชาวภูเก็ตต่อไป”

ด้าน สุรัตน์ บำรุงนา เภรัญญิกกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลน

สถานที่ก่อสร้าง กลุ่มมอมทรัพย์เพื่อพัฒนาสังคมบางลา หมู่ที่ ๘ ต.ป่าคลอก อ.ถลาง จ.ภูเก็ต

ชุมชนบ้านบางลา เป็นอีกผู้หนึ่งซึ่งร่วมต่อสู้มากับชาวบ้านคนอื่นๆ ในหมู่บ้านบางลา กล่าวว่า “นายทุนเขาจะมาเอาที่ดินนี้ เขาว่าพื้นที่ตรงนี้เขาจับจองไว้แล้ว ห้ามชาวบ้านเข้ามา เรากียืนยันว่าตรงนี้เป็นที่สาธารณะ เราจะเอาไว้ให้ลูกหลาน”

“ถ้าพื้นที่ตรงนี้ก็กลายเป็นของนายทุน ชาวบ้านจะลำบาก ไม่มีที่ให้ลูกหลานได้วิ่งเล่นกันต่อไป ตรงนี้เราจะเข้ามาไม่ได้เลย เป็นที่ส่วนบุคคล ตอนนี้พื้นที่ตรงนี้ลูกหลานได้มาออกกำลังกายบ้าง เล่นฟุตบอลบ้าง”

พี่สุรัตน์บอกว่า ระยะเวลาที่ยืดเยื้อยาวนาน ชาวบ้านเหนื่อยกันมามากแล้ว “บางที่เจ้าหน้าที่ป่าไม้เข้ามา จนเขารังเกียจพวกเราแล้วเรารู้สึกว่าเขารำคาญพวกเราเต็มที่แล้วจะไปอื้อแรงแะไรหนักหนา บางที่เขาก็พูดอย่างนี้ ให้เรายอมๆ ไปบ้าง ซึ่งเรายอมไม่ได้ บางคนรับปากว่าจะช่วยๆ เขาก็หายไปเลย เป็นอยู่อย่างนี้ หวังว่าเขาคงจะเอาไปไม่ได้”

“หลายคนไม่เคยรับรู้ ว่านายทุนรุกกล้า รับรู้แต่ความสวยงามของภูเก็ต เขาไม่เคยรับรู้ ว่าวิถีชีวิตชาวบ้านที่หากินกันไปแต่ละวัน ต้องออกไปหาปูหาปลา บางคนตัดยางออกทะเลหาปลาก็พอได้เลี้ยงครอบครัว แต่ถ้านายทุนมาเอาไปหมด เขาใช้เงินของเขาที่มีมากกว่าชาวบ้าน เขาซื้อที่ไป แล้วเราจะไปอยู่ตรงไหน ถ้าเขาได้ที่ตรงนี้ไป เราจะได้ไม่ได้เข้าเลย แม้แต่จะหาปูหาปลา ทำมาหากิน พูดแล้วน้อยใจนะ เราอุตส่าห์ต่อต้านกันมา เพื่อที่จะให้ลูกหลานทำกิน แต่ถ้านายทุนได้ทีนี้ไป พวกชาวบ้านคงไม่มีความหมาย แม้แต่จะเดินเลียบบางเขา เขาก็ไม่ให้เดิน”

อ่าวกุ้ง : การต่อสู้เพื่อปกป้องทรัพยากรชายฝั่ง

เลยลึกเข้าไปจากชุมชนบ้านบางลา มีอีกหนึ่งชุมชนมุสลิมเล็กๆ ที่สร้างบ้านเรือนเรียงรายอยู่ริมฝั่งน้ำ นั่นคือชุมชนบ้านอ่าวกุ้ง หมู่ ๘ ต.ป่าคลอก อ.กลาง จ.ภูเก็ต ชุมชนที่หลายฝ่ายลงความเห็นว่ายากจนที่สุดในจังหวัดภูเก็ต

แต่ชุมชนอ่าวกุ้งมิได้ยากจนในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและการต่อสู้ของชาวบ้าน รวมถึงการต่อสู้เพื่อปกป้องป่าชายเลนและทรัพยากรชายฝั่ง ก็ยืดเยื้อยาวนานไม่แพ้เรื่องราวที่บ้านบางลา...และบางทีเรื่องราวและผลกระทบที่เกิดขึ้นก็ได้แตกต่างกัน มีเพียงชาวบ้านเท่านั้นที่พยายามผืนยืนต้านต่อการกระทำจากกลุ่มนายทุนที่พยายามรุกรานทำลายธรรมชาติ

อ่าวกุ้งเป็นอ่าวที่สมบูรณ์ มีแนวปะการังน้ำตื้น มีหญ้าทะเล และกัลปังหาสีแดง ซึ่งจากสภาพความสมบูรณ์ของบ้านอ่าวกุ้ง เคยมีนักวิจัยจากต่างประเทศเข้ามาวิจัยในเรื่องเกี่ยวกับสัตว์น้ำและพัฒนาการของชาวประมงพื้นบ้านชายฝั่งอันดามัน ศึกษาในเรื่องวิถีชีวิต การเคลื่อนไหวต่อสู้ และภูมิปัญญาของชาวบ้าน

สำหรับปัญหาที่บ้านอ่าวกุ้ง ยุคแรกที่มีปัญหามากคือเรื่องทรัพยากรชายฝั่งถูกทำลาย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอวนรุน อวนลาก เรื่องระเบิดปลา เป็นปัญหาของชุมชน ชาวบ้านส่วนใหญ่ที่ทำมาหากินบริเวณชายฝั่ง ใช้เครื่องมือที่ไม่ทำลายทรัพยากรและเป็นมิตรกับธรรมชาติ ซึ่งสมัยนั้นภาครัฐไม่ได้เข้ามาดูแล เวลาชาวบ้านไปขอความร่วมมือจากทางประมง ก็ไม่ได้รับความร่วมมือ จนชาวบ้านต้องลุกขึ้นมาต่อสู้ด้วยตัวเอง

ตอนหลังได้มีการประสานกับหน่วยงานรัฐให้เข้ามา ร่วมกันรับผิดชอบมากขึ้น จึงได้มีการแบ่งเขตระหว่าง หมู่บ้านว่า หมู่บ้านอ่าวกุ้งห้ามใช้เครื่องมือในการทำลายชายฝั่งทั้งหมด ซึ่งประสบความสำเร็จ ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติฟื้นตัวขึ้นมาอย่างเห็นได้ชัด

ซึ่งปัจจุบัน ปัญหาที่กำลังรุนแรงขึ้นทุกขณะ คือมีการกว้านซื้อที่ดินรอบๆ หมู่บ้าน เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว มีตัวแทนหรือนายหน้าทั้งต่างชาติและคนไทย มาสำรวจเพื่อที่จะทำเป็นท่าเทียบเรือยอร์ช ซึ่งชาวบ้านบ้านอ่าวกุ้งกังวลว่า การสร้างท่าเรือยอร์ช มีแนวโน้มสูงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งการสร้างท่าเรือยอร์ช ต้องมีการขุดลอกคลอง โดยพื้นที่ส่วนหนึ่งที่เป็นป่าสงวนจะถูกทำลาย

สุลัยมาต ท่อทิพย์ หรือ “บังโกด” แกนนำคนหนึ่งของชุมชนบ้านอ่าวกุ้ง กล่าวถึงช่วงที่มีการต่อสู้เรื่องอวนรุน อวนลากว่า “ชาวบ้านเห็นว่า อวนรุน อวนลาก ระเบิดปลายาเบื้อ มันทำลายธรรมชาติ ทำลายสิ่งแวดล้อม เราต่อสู้กับนายทุนมาตลอด ชาวบ้านสู้ตามลำพังมาโดยตลอด คือจับอวนรุนอวนลาก ทางราชการก็ไม่เห็นด้วยกับชาวบ้าน กลับไปเห็นด้วยกับผลประโยชน์ของนายทุน แต่ชาวบ้านต้องสู้เพื่อความถูกต้อง ความเป็นธรรม”

“เมื่อชาวบ้านรวมตัวกันต่อสู้ และรวมตัวกันขับไล่บรรดาผู้ที่เข้ามา รุกรานหรือทำลายป่าชายเลน มีความรุนแรงเกิดขึ้นบ้าง มีโทรศัพท์มาข่มขู่ ผมบอกว่าทำไปเพื่อตัวผม เพื่อลูกหลานในวันข้างหน้า ถ้าเราไม่ทำอย่างนี้ต่อไปอย่าว่าแต่อะไรเลย ขนาดกุ้ง หอย ปู ปลา ยังเข้าไปวางไข่ไม่ได้เลย”

นั่นคือเรื่องราวหนหลังซึ่งยังคงอยู่ในความทรงจำจากการต่อสู้ แต่เชื่อว่าเมื่อหมดปัญหาเรื่องอวนรุน อวนลาก ปัญหาจะหมดไปก็หาไม่ เพราะยังมีปัญหาในรูปแบบใหม่เข้ามา ในชุมชนบ้านอ่าวกุ้งยิ่งที่ยุ่งมากขึ้น

มีเพียงความมั่นคงในการต่อสู้เพื่อปกป้องทรัพยากรชายฝั่งไว้ให้ลูกหลานเท่านั้น ที่เป็นเหมือนสิ่งยึดเหนี่ยวของชาวบ้านเอาไว้อย่างมั่นคง

จากคำบอกเล่าของ “บังโกด” ครั้งหนึ่งเมื่อไม่นานนัก ขณะที่ชาวบ้านกำลังพูดคุยกันในเรื่องอนุรักษ์ปะการัง ได้มีตัวแทนนายทุนเดินเข้ามาที่หมู่บ้าน พอมาถึงบุคคลผู้นั้นก็ไม่สนใจใครหรือสิ่งใด เขามาถึงก็ดูท่าเลและคุยให้ชาวบ้านฟังถึงโครงการในฝัน จะขุดตรงนั้น ทำตรงนั้น โดยไม่ได้สนใจทรัพยากรธรรมชาติจะเป็นอย่างไร

...ใช่ ขณะที่ชาวบ้านกำลังคุยกันเรื่องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวิถีชีวิต แต่บรรดานายทุนและนายหน้าหวั่นการค้ำกำลังคิดแต่จะทำลายธรรมชาติ พวกเขาสนใจเพียงเงินและผลประโยชน์เฉพาะหน้า แต่อนาคตของโลกใบนี้พวกเขาไม่ได้คำนึงถึง...

บังโกดพูดอย่างชัดเจนว่า “ผมไม่เอาะ ให้เงินเท่าไรผมก็ไม่เอา ชาวบ้านรวมกลุ่มกัน ชาวบ้านไม่เห็นด้วย ถ้าทำเรือยอร์ชเกิดขึ้นที่นี่ เราทำมาหากินอะไร เราจะวิ่งเรือก็ต้องมีปัญหากับเรือยอร์ชของเขา เขาไม่สนใจอะไร ทำเรือยอร์ชก็เหมือนกับบ่อกุ้งเมื่อก่อน เขาบอกว่า ถ้าทำบ่อกุ้ง ชุมชนคนอ่าวกุ้ง เด็กๆ ที่ทำงานได้ จะได้ทำงานในบ่อกุ้งหมด พอทำเสร็จ เอาคนที่อื่นมาทำทั้งนั้น เพราะแรงงานถูกกว่า ตอนนั้นชาวบ้านรู้แล้วว่าพวกนายทุนจะมาไม่ไหน”

บังโกดพูดทิ้งท้ายไว้ว่า “ธรรมชาติลงโทษ เพราะมนุษย์เราทำทั้งหมด เราต่อสู้กันมายาวนาน บางครั้งไปหนึ่งที่ไหน ต้องอธิบายให้คนอื่นฟัง เราต้องต่อสู้เพื่อลูกหลาน เราต้องต่อสู้ต่อไป อย่าไปกลัว ถึงเวลา พระเป็นเจ้าให้ตายตรงไหน ก็ตายตรงนั้น ตายวันไหนก็ตาย อย่าไปกลัวพวกที่ทำงานผิดกฎหมาย เขาไม่ใช่เจ้าของชีวิตของเรา”

สุนทร ท่อทิพย์ หรือ “บังมุด” สมาชิกสภา อบต. หมู่ที่ ๙ ชุมชนบ้านอ่าวกุ้ง หนึ่งในแกนนำของชาวบ้าน และเป็นผู้นำที่มี “คำหวั” มากที่สุด เพราะเป็นเหมือนมันสมองของชุมชน กล่าวไว้ว่า “ในช่วงที่มีการขมขู่ เป็นช่วงของการคัดค้านเรื่องอวนรุนอวนลาก ผมมีคำหวัมากที่สุด เพราะให้สัมภาษณ์ทางทีวีทุกอาทิตย์ มีคนโกรธชุมชนเรามากในช่วงปี ๒๕๓๘ - ๒๕๔๐ มีการขมขู่ชาวบ้าน มีทั้งเรียกเข้าไปเจรจาให้คำตอบแทน พวกอวนรุนไม่ชอบผม พวก

เขาจะให้สินบน แต่ผมไม่รับ เขามาให้ถึงบ้านผม เขากล่าวว่าจะเอาเดือนเท่าไร แต่ผมไม่รับเงินของพวกเขา เพราะผมก็ทำอาชีพทางทะเลเหมือนกัน ผมก็วางอวนกุ้งวางอวนปู ถ้าผมเอาตัวรอดอย่างเดียว ผมไม่สามารถมองหน้าคนอื่นได้”

อย่างไรก็ตาม ในความคิดของบังมุด “พวกนายทุนจะเข้ามา ผมไม่ค่อยติดใจ แต่ที่เป็นห่วงที่สุดคือ การรวมตัวกันของพี่น้องในชุมชนให้เป็นปึกแผ่น อะไรจะเข้ามาในชุมชน ไม่สนใจ เพียงแค่ให้ชุมชนของเราเป็นหนึ่งเดียวกันเท่านั้น”

บังมุดบอกว่า “ณ เวลานี้ เราค่อนข้างที่จะไม่เหมือนกับเมื่อก่อน เพราะชุมชนอ่าวกุ้งสมัยก่อนนี้ ใครได้เงินก็ต้องยกนิ้วให้เลย เพราะว่าบ้านเราเล็ก ๆ แต่สามารถรวบรวมมวลชนไปประท้วงหรือเรียกร้องที่ศาลากลางจนผู้ว่า เราก็ก้าวมาแล้ว นี่คือสภาพอดีตที่ผ่านมา ปัจจุบันนี้ มันบวกรวมกับเรื่องเศรษฐกิจบ้าง ทุกคนต่างมีหน้าที่การงานบ้าง แล้วบางครั้งพอนายทุนเริ่มเข้ามาจะจับอีกจุดหนึ่ง ทำให้ชุมชนของเราเริ่มแตกสลาย ที่ผมห่วงที่สุดคือเรื่องของชุมชน ถ้าชุมชนเราเข้มแข็งและเป็นหนึ่งเดียว นายทุนจะมาทำอะไรก็ได้”

บังมุดพูดไว้อย่างน่าสนใจว่า ภูเก็ตเป็นเมืองที่นักท่องเที่ยวเข้ามามาก แต่อีกส่วนหนึ่งของเมืองภูเก็ตมีคนจนเยอะ มีพี่น้องชาวประมงขนาดเล็กที่ทำมาหากินตามชายฝั่งจำนวนมาก “เราไม่ได้มั่งคั่งหรือร่ำรวย และชาวบ้านที่เป็นประมงพื้นบ้านต้องใช้อาชีพหาเช้ากินค่ำหรือยึดอาชีพดั้งเดิม วางอวน ตกเบ็ด ไซอวนปู ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า จังหวัดภูเก็ตไม่ได้มีแต่คนรวยเท่านั้น มีคนจนด้วยแล้วคนจนนั้น ณ เวลานี้ ถูกเบียดเบียนและถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายทุนมากขึ้นทุกที” บังมุดกล่าว

...ขณะที่โลกของเราเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วเงินได้กลายเป็นพระเจ้าองค์ใหม่ที่สามารถบันดาลได้ทุกอย่าง หลายคนจึงเห็นทรัพยากรธรรมชาติเป็นเพียงทรัพย์สินสมบัติส่วนตัว

แต่สำหรับพี่น้องมุสลิมที่บ้านบางลาและบ้านอ่าวกุ้ง ทรัพยากรธรรมชาติคือวิถีชีวิต คือที่เกิด ที่ตายและที่ทำมาหากิน พวกเขาพยายามรักษาทรัพยากรธรรมชาติเพื่อสืบทอดแก่ลูกหลาน ไม่ได้เป็นเพียงทรัพย์สินสมบัติส่วนตัวของผู้ใด

ซึ่งรายละเอียดและเรื่องราวการต่อสู้ของทั้งสองชุมชนมุสลิม เป็นเพียงตัวอย่างการต่อสู้ของชาวบ้านที่พยายามปกป้องและอนุรักษ์ธรรมชาติ และเนื้อที่เพียงไม่กี่หน้ากระดาษคงไม่สามารถบอกเล่ารายละเอียดได้ทั้งหมด

บอกได้แต่เพียงว่า ขณะที่สังคมไทย โดยบรรดารัฐมนตรีหรือผู้ใหญ่ในบ้านเมืองมีถ้อยคำสวยหรูถึงการฟื้นฟูธรรมชาติให้กลับคืนมา รวมถึงเพิ่งเริ่มต้นตัวและริเริ่มถึงปัญหาที่มนุษยชาติกำลังเผชิญร่วมกัน

แต่กลุ่มชาวบ้านผู้พยายามปกป้องผืนป่าและทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น พวกเขาได้ต่อสู้มาอย่างยาวนานนับสิบปี และพวกเขากลายเป็นผู้ที่ได้รับความยากลำบากจากการถูกรุกรานจากนายทุนและความไม่

ใส่ใจโดยดีจากภาครัฐ ทั้งๆ ที่ชาวบ้านคือผู้ปกป้องและพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างแท้จริง

สังคมไทยทุกวันนี้ เรามีถ้อยคำมากมายที่สวยงามและน่าเชื่อถือ แต่อุปสรรคสำคัญก็คือ เราขาดแคลนผู้ที่ปฏิบัติตนได้จริงตามคำพูดนั้นๆ

ขณะที่มุมมองของภาครัฐและนายทุนกล่าวหาว่าชาวบ้านคือผู้ขัดขวางการพัฒนา ขัดขวางความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ...แต่เป็นชาวบ้านใช่ไหมที่พยายามปกป้องผืนป่าและอนุรักษ์ธรรมชาติเอาไว้ให้ลูกหลานและคนรุ่นหลัง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ มีคุณค่าและประโยชน์มากมายเกินกว่าทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ใดๆ จะเข้าถึงได้

กลุ่มชาวบ้านผู้ปกป้องทรัพยากรธรรมชาติ กำลังปฏิบัติตนให้บรรดาผู้ใหญ่และเราทุกคนได้เห็นเป็นตัวอย่งว่า การอนุรักษ์และปกป้องทรัพยากรธรรมชาติที่แท้จริงเป็นเช่นใด? และอุปสรรคสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาตินั้นอยู่ที่ไหน?

...ซึ่งใช่หรือเปล่าว่า ที่สังคมไทยไม่สามารถอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเอาไว้ได้ ก็เพราะเรามุ่งเน้นเม็ดเงินจากการลงทุนทางเศรษฐกิจ รวมถึงอุปสรรคที่สำคัญในบางด้านก็คือ นโยบายจากภาครัฐที่ไม่เข้าใจวิถีชีวิตของชุมชนชาวบ้านอย่างแท้จริง?

แนะนำหนังสือ

ด้วยหัวใจและร่างกายส่วนที่เหลือ

“ด้วยหัวใจและร่างกายส่วนที่เหลือ ไม่ใช่เป็นเรื่องของคนสู้ชีวิต แต่เป็นเรื่องของคนที่ศรัทธาในชีวิต ชีวิตนั้นมีใช้ปรบักษ์ที่เราต้องต่อสู้เอาชนะ แท้จริงแล้วชีวิตคือสิ่งที่เปี่ยมด้วยคุณค่าที่เราพึงถนอมรักษา เมื่อใดก็ตามที่เราเห็นคุณค่าและความหมายของชีวิต พลังที่จะต่อสู้กับอุปสรรคทั้งปวงย่อมเกิดขึ้นตามมา ผู้พิการหลายคนในหนังสือเล่มนี้สามารถก้าวข้ามความทุกข์ได้เมื่อเลิกกันด้าชีวิตและไม่ยอมจำนนต่อชะตากรรม ณ จุดนั้นเองพลังแห่งความเพียรจะมีที่ตั้งและผลักดันให้เกิดความเปลี่ยนแปลงได้ในที่สุด”

คำนำเสนอ โดย พระไพศาล วิสาโล

ด้วยหัวใจและร่างกายส่วนที่เหลือ ศักยภาพและชีวิตอิสระของผู้พิการทางร่างกาย โดย วีระศักดิ์ จันทรสังแสง อีกหนึ่งเล่มในชุดประสบการณ์ชีวิตคนพิการที่ว่าด้วยเรื่องราวชีวิตของคนพิการทางร่างกาย ราคา ๑๐๐ บาท

จัดพิมพ์โดย แผนงานสร้างเสริมสุขภาพคนพิการในสังคมไทย โทร. ๐-๒๙๕๑-๐๘๓๐, ๐-๒๙๕๑-๐๗๓๕